

ЕКОЛОГО-ГІГІЄНІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ТА ІНШІ ПИТАННЯ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЕКОЛОГО-ГІГІЄНІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Циганенко О.І., Першегуба Я.В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ

Актуальність проблеми. Туристична діяльність в сучасному світі набула глобальних масштабів. Кількість туристів вже рахується на сотні тисяч осіб, протяжність мереж туристичних стежок становить в Європі десятки тисяч кілометрів, а їх площа вираховується на сотні квадратних кілометрів. Значну площу займає і інфраструктура туристичних комплексів, особливо в таких регіонах як узбережжя морів та океанів, у гірських місцевостях, насамперед у передгір'ях Альп, Карпат, Криму, Кавказу, Піринеїв, Гімалаїв тощо [4-6,9,11].

Разом з позитивними моментами такими як пізнавальна діяльність, можливість до відпочинку та покращення стану здоров'я широких верств населення, туристична діяльність при неправильній, небезпечній системі організації може мати і негативні наслідки як для стану довкілля, живої природи так і для стану здоров'я і навіть життя людини [3-6,9,12].

Все це вимагає розробки та впровадження на практиці системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності. Проте така концепція та підходи до неї ще не розроблені, що робить таку розробку дуже актуальною. Особливо це стосується таких видів туризму з екстремальними елементами як спортивний та екологічний туризм [3,4,11,13].

Мета дослідження полягала в проведенні системного аналізу наукової та науково-методичної літератури та інших джерел інформації з питань організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності, яка була б спрямована як на збереження живої природи та доброго стану довкілля так і здоров'я людини.

Основними завданнями дослідження є:

- проведення системного аналізу наукової та науково-методичної літератури та інших джерел інформації з проблеми організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності;
- на основі даних, які були отримані при проведенні системного аналізу наукової та науково – методичної літератури та інших джерел інформації, розробити концептуальні підходи до організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності як стосовно збереження здоров'я людини і живої природи, так і доброякісного стану довкілля.

Методи та організація дослідження. У відповідності з поставленою метою був проведений системний аналіз наукової та науково-методичної літератури та інших джерел інформації з проблеми організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності. На основі проведених аналітичних досліджень були сформовані основні положення концептуальних підходів до організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності. Були використані методи теоретичного аналізу наукової і науково-методичної літератури та інших джерел інформації: узагальнення, синтезу, формалізації та абстрагування [2].

Результати дослідження та їх обговорення. Згідно даних літератури екологічна безпека, в тому числі і еколого-гігієнічна, визначається як стан захищеності біосфери (ноосфери), екосистем, суспільства (людини), а на державному рівні – рівні держави від загроз, які виникли в результаті дії антропогенних або природних небезпечних

чинників. В поняття екологічної та еколого-гігієнічної безпеки, згідно екологічної концепції стійкого розвитку суспільства, входить система регулювання та управління, яка дозволяє прогнозувати, не допускати, а у випадку виникнення і ліквідувати надзвичайні ситуації [5,8,12].

Взагалі екологічну безпеку, а відповідно і еколого-гігієнічну безпеку розглядають і як важливу складову національної безпеки держави. Проте це поняття виходить далеко за її межі і має глобальний характер, а також, що дуже суттєво, і індивідуальний характер стосовно кожної конкретної людини у конкретний час на конкретній території або акваторії [1,5,8].

В свою чергу, в цілому, екологічну небезпеку розглядають з позицій можливого розвитку негативних явищ та дії негативних екологічних чинників на стан довкілля, на живу природу та здоров'я людини [5,8,12].

Під екологічним ризиком насамперед розуміють ступінь можливості виникнення екологічної небезпеки. Треба відмітити, що ризик був, є і буде, тому мова може іти тільки про ступінь його зниження [5,8,12].

Визначають такі основні рівні екологічного (еколого-гігієнічного) ризику: незначний, значний, дуже високий. Найбільшу проблему становить встановлення (нормування) безпечної величини гранично допустимого рівня екологічного ризику [5,8].

З точки зору нормування екологічного ризику та критеріїв встановлення норм визначають такі основні види екологічного (еколого-гігієнічного) ризику [5,8,12]:

- прийнятний екологічний ризик – це ризик, рівень якого виправданий з погляду, екологічних, економічних, соціальних та інших негараздів на певний час, на конкретній території або акваторії;
- гранично допустимий екологічний ризик – максимальний рівень прийнятого екологічного ризику, який визначається відносно усієї сукупності можливих негараздів – екологічних, економічних соціальних та інших на конкретній території або акваторії, на певний час.

Крім того, у практиці, в тому числі і в туристичній галузі виділяють такі види ризику [7,10,13]:

- індивідуальний ризик – це ризик для конкретної людини у певній точці простору у певний час;
- груповий ризик – це ризик для певної групи людей у певній точці простору у певний час.

В практиці туристичної діяльності та роботи спеціалістів з туризму, яких у певній мірі можна віднести до екологічно соціально-небезпечних професій (направлення та проведення туристів по маршрутах за умов дикої природи), найбільше значення мають індивідуальний та груповий екологічний ризик, так як саме вони визначають ступінь еколого-гігієнічної безпеки для туристів на туристичних маршрутах, а також гранично допустимий ризик для визначення можливості прокладання туристичних маршрутів на певних територіях та акваторіях.

Поняття еколого-гігієнічний ризик має і просторову орієнтацію, що дає змогу проводити картування територій та акваторій за ступенем еколого-гігієнічного ризику, визначати зони високого еколого-гігієнічного ризику, в яких еколого-гігієнічний ризик перевищує гранично допустимий. Виділяють ще такі поняття, як реальний (той, що вже існує) та потенційний еколого-гігієнічний ризик (такий, що може бути в перспективі) [5,8,12].

Для зменшення ступеню екологічного (еколого-гігієнічного) ризику, в тому числі і в туристичній діяльності, розроблені загальні положення керівництва екологічним ризиком, які включають [5,8,12]:

- зонування територій та акваторій за ступенем екологічного ризику;
- проведення природокористування з урахуванням ступеню ризику;
- регулярний моніторинг небезпечних явищ;
- адекватне навчання і інформація населення;
- законодавче забезпечення;
- визначення меж допустимого екологічного ризику;
- екологізація людської діяльності в цілому;
- зміцнення здоров'я населення.

Взагалі управління екологічною безпекою, в тому числі і еколого-гігієнічною, реалізується на глобальному, континентальному рівнях, рівні держави, регіональному та локальному рівнях [5,8,9,12].

Глобальний рівень управління екологічною безпекою передбачає прогнозування та відслідковування процесів та стану біосфери (ноосфери) в цілому та складаючи її сфер. У другій половині 20 сторіччя ці процеси знайшли своє відображення у глобальних змінах клімату, виникненні «парникового ефекту», порушенні озонового екрану (виникнення «озонової діри»), забрудненні суші та світового океану. Тому суть глобального контролю і управління – збереження і відновлення природного механізму регуляції стану біосфери.

Управління глобальною екологічною безпекою є прерогативою міждержавних відносин на рівні ООН, ЮНЕСКО, ЮНЕП та інших міжнародних організацій. Методи управління на цьому рівні включають прийняття міжнародних актів, конвенцій по захисту біосфери, реалізацію міждержавних екологічних програм, створення міждержавних сил з ліквідації екологічних катастроф, які мають антропогенний (наприклад катастрофа на ЧАЕС) або природний характер (потужні землетруси з виникненням цунамі тощо).

На глобальному рівні було вирішено багато екологічних проблем міжнародного масштабу таких як заборона використання ядерної зброї при дослідженнях у всіх середовищах. Заведені міжнародні Червоні книги з метою збереження видового різноманіття видів рослин та тварин. Міжнародним співтовариством прийнята Декларація про заборону виробництва хладогенів – фреонів для запобігання збільшення розмірів «озонової діри».

Регіональний рівень управління екологічною безпекою включає великі географічні або економічні зони, а іноді і території декількох держав. Контроль і управління проводяться на рівні керівних органів держав і на рівні міждержавних зв'язків (об'єднана Європа тощо). На цьому рівні система управління екологічною безпекою включає:

- екологізацію економіки;
- нові екологічно безпечні технології; як у сфері виробництва так і у сфері обслуговування, в тому числі і у галузі туризму;
- темпи розвитку економіки, що не загрожують погіршенням стану природного оточуючого середовища та здоров'я люди-

ни і які сприяють раціональному використанню природних ресурсів.

На державному рівні управління екологічною безпекою займаються відповідні міністерства, в Україні це насамперед Міністерство екології та природних ресурсів України. У зв'язку з тим, що екологічна безпека розглядається і як складова національної безпеки, нею займаються спеціальні державні органи, в Україні це Рада національної безпеки України (РНБУ), а також Державна служба України з надзвичайних ситуацій України.

Локальний рівень управління включає міста, райони, а також підприємства, установи (корпорації, фірми) в тому числі і такої галузі як туризм тощо. Управління проводиться на рівні адміністрацій районів, підприємств, установ тощо. Мета управління досягається насамперед передачею інформації з локального рівня до регіонального і проведенні відповідних заходів з забезпечення екологічної безпеки як людини так і навколишнього природного середовища.

Незалежно від рівня управління екологічною безпекою – основними об'єктами управління є навколишнє природне середовище, тобто комплекс екосистем та населення (здоров'я людини). Саме тому в схемі управління є обов'язковим аналіз економіки, фінансів, ресурсів, правових питань, адміністративних заходів, освіти та культури, стану здоров'я населення.

Сучасна теорія екологічної (еколого-гігієнічної) безпеки передбачає наявність основних понять, цілей, задач категорій, алгоритмів та функцій діяльності у сфері екологічної безпеки, які спрямовані на збереження навколишнього середовища, живої природи та здоров'я людини, недопущення екологічних катастроф, зменшення екологічного ризику як для природи так і для людини. Значна увага приділяється питанням проведення екологічного моніторингу та експертизи також має велике значення екологічний менеджмент та маркетинг [5,8,9].

Під організацією еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності розуміють комплекс, який складається з екологічного ліцензування, сертифікації, стандартизації туристичних послуг, продукції та споруд для

занять туризмом, еколого-гігієнічної нормативної бази.

Згідно запропонованих концептуальних підходів до еколого-гігієнічної концепції організації екологічної безпеки туристичної діяльності в її основі повинно бути визначення таких понять як екологічна сертифікація, ліцензування, стандартизація туристичних послуг, продукції та споруд для занять туризмом, екологічний моніторинг, екологічна та санітарно-гігієнічна експертиза, екологічний менеджмент та маркетинг у сфері туризму, еколого-гігієнічні нормативи (регламенти) еколого-гігієнічної безпеки.

Основними категоріями організації еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності є екологічно орієнтовані послуги і продукція, виробники та споживачі еколого орієнтованих послуг і продукції, а також споруди туристичних комплексів.

Метою організації еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності є забезпечення екологічної безпеки навколишнього середовища, живої природи та людини при виконанні туристичних послуг, виробництві продукції для занять туризмом, при будівництві та експлуатації туристичних комплексів.

Методологія організації системи організації еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності визначає, що вона являє собою цілий комплекс цілей, орієнтирів, обмежень, підходів, механізмів, управління, методів оцінки стану навколишнього середовища та живої природи, стану здоров'я населення в процесі виконання еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності.

Основними принципами організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності повинні бути:

- принцип пріоритетності забезпечення еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності;
- принцип системності у проведенні всіх заходів стосовно еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності;
- принцип обґрунтованості всіх обмежень, які застосовуються при реалізації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності;

- принцип відповідності стратегічним цілям;
- принцип екологічної відповідності територій та акваторій положенням еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності.

Основними функціями системи організації еколого-гігієнічної безпеки в туристичній галузі є:

- регуляторна – регулює заходи, які проводяться у сфері еколого-гігієнічної безпеки;
- інформаційна – інформація про еколого-гігієнічну безпеку послуг, які надаються та продукцію для туристичної діяльності, яка виробляється;
- стимулююча – матеріальна стимуляція екологізації туристичних послуг та виробництва товарів для туризму;
- нормативна – створення еколого-гігієнічної нормативної бази, в тому числі і добровільних «зелених» нормативів еколого-гігієнічної безпеки;
- освітня – еколого-гігієнічна освіта у сфері туризму.

Алгоритм системи організації еколого-гігієнічної безпеки в туристичній діяльності повинен мати 4-ри етапи. Для цього рекомендовано використовувати поряд з іншими і метод проектування заходів безпеки на туристичних маршрутах та в інфраструктурі туристичної галузі (туристичні готелі, туристичні комплекси).

На першому етапі алгоритму еколого-гігієнічної безпеки в туристичній галузі визначається мета та задачі. На другому етапі проводиться планування заходів з урахуванням ступеню еколого-гігієнічної небезпеки туристичних маршрутів, туристичних стежок, розташування туристичних комплексів тощо. У разі необхідності спеціально складаються ситуаційний та генеральний плани, як складові екологічного паспорту туристичного маршруту, мережі туристичних стежок, території туристичного комплексу тощо. На третьому етапі проводиться виконання заходів з посилення еколого-гігієнічної безпеки та оцінка їх ефективності. На четвертому етапі визначаються напрямки подальших заходів (перспективи) з еколого-гігієнічної безпеки в туристичній діяльності.

Висновки

1. Розроблені концептуальні підходи до організації системи еколого-гігієнічної безпеки туристичної діяльності з визначенням принципів її функціонування.

2. Визначений алгоритм заходів при організації системи еколого-гігієнічної безпеки в туристичній галузі, який має 4-ри етапи виконання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабина Ю.В. Обеспечение экологической безопасности в системе управления качеством. Учебное пособие / Ю.В. Бабина, А.Л. Бобров. – МАКС – Пресс, 2001. – 311 с.
2. Басков А.Я. Методология научного исследования / А.Я. Басков, Н.В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 215 с.
3. Булашев А.Я. Спортивный туризм. Учебное пособие / А.Я. Булашев. – Харьков: ХГАФК, 2004. – 388 с.
4. Булашев А.Я. Спортивно-оздоровительный туризм. Учебное пособие / А.Я. Булашев. – Харьков: ХГАФК, 2003. – 192 с.
5. Бурков В.Н. Экологическая безопасность / В.Н. Бурков, А.В. Щепкин. – М.: ИПУ РАН, 2003. – 92 с.
6. Бутко И.И. Туризм, безопасность в программах туров и на туристических маршрутах / И.И. Бутко, Г.И. Ляшко, П.П. Маркин, П.П. Ситников. – М.: Феникс, 2009. – 320 с.
7. ГОСТ 28681.395 Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов. – М.: МГС – 22 с.
8. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль. Учебний посібник / Д.В. Зеркалов. – К.: КНТ, Дакор, Основа, 2007. – 412 с.
9. Маринин М.М. Туристические формальности и безопасность в туризме / М.М. Маринин. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 342 с.
10. Маркировка туристических маршрутов: Метод. рекоменд. – М.: Центральный совет по туризму и экскурсиям, 1985. – 12 с.
11. Писаревский Е.Л. Основы безопасности туризма / Е.Л. Писаревский. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 144 с.
12. Стожаров А.Н. Медицинская экология: Учебное пособие / А.Н. Стожаров. – Минск: Высш. школа, 2008. – 368 с.
13. Храбовченко В.В. Экологический туризм: Учебн.-методич. пособие / В.В. Храбовченко. – М.: Феникс, 2003. – 208 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГО-ГИГИЕНИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Цыганенко О.И., Першегуба Я.В.

Проведен анализ научной литературы и других источников информации по проблеме эколого-гигиенической безопасности туристической деятельности. Разработанные концептуальные подходы к системе эколого-гигиенической безопасности туристической деятельности, которая включает основные принципы и функции организации системы эколого-гигиенической безопасности туристической деятельности. Предложенный алгоритм проведения мероприятий к организации эколого-гигиенической безопасности туристической деятельности, который включает четыре этапа выполнения.

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF ECOLOGICAL-HYGIENIC SAFETY OF TOURIST ACTIVITIES

O.I. Tsyganenko, Ya.V. Pershehuba

The analysis of scientific literature and other sources of information on the problem of ecological-hygienic safety of tourist activities. Conceptual approaches to the system of ecological-hygienic safety of tourism, which includes the basic principles of organization and function of eco-

logical-hygienic safety of tourist activities. The proposed algorithm of actions for the organization of ecological-hygienic safety of tourism, which includes four stages of implementation.

УДК 543.612:615.074:615.451

ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА ВЭЖХ В ОЦЕНКЕ КАЧЕСТВА ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ

Останина Н.В., Немчинова И.В., Гинкул И.Г.

ДУ «Институт гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ

Введение. Для химического и биотехнологического производства, в том числе при производстве лекарственных средств, характерно постоянное возрастание требований к чистоте выпускаемых продуктов, ужесточение методов контроля. Наблюдается тенденция к использованию количественных критериев при оценке качества лекарственных средств, детального анализа химического состава разнообразных смесей и биологических объектов. Помимо оценки интегральных характеристик, присущих объектам исследования, часто требуется детальное изучение содержания отдельных компонентов, определяющих состояние биологических систем или качество химических продуктов. Достаточно эффективным методом разделения сложных смесей является хроматография [1].

В связи с тем, что большинство активных субстанций и контролируемых эксципиентов (например, антимикробные консерванты, антиоксиданты, некоторые красители) являются нелетучими веществами, для проведения качественных и количественных тестов, призванных оценить качество «в целом» большинства лекарственных препаратов целесообразно использовать разнообразные варианты жидкостной хроматографии. В частности, активно используются в лабораторной практике высокоэффективная жидкостная хроматография (ВЭЖХ), высокоэффективная тонкослойная хроматография (ВТСХ). Планируется также использование капиллярного электрофореза.

Согласно сложившейся мировой практике, препарат не может получить рыночную лицензию без одобрения соответствующим Уполномоченным Национальным

Органом Заявки на лекарственный препарат. Составной частью такой Заявки являются методы контроля готового препарата (в Украине – МКЯ). Одной из задач нашей лаборатории является так называемая апробация методов контроля качества готовых лекарственных препаратов. Следует отметить, что очень часто в лабораторной практике приходится апробировать методики контроля качества препаратов, произведенных не в Украине, а в других странах. Поэтому, при проведении подобных апробаций в рамках методик НД очень важно использовать условия определения, обеспечивающие максимальную селективность с целью выявления тех посторонних примесей или продуктов деградации лекарственных форм, которые не были указаны заявителями. Такой подход обеспечивает дополнительную защиту пациентов на территории Украины от воздействия веществ, нерегламентированных в НД фирм производителей и, таким образом, не получивших оценки Регуляторных Органов страны-производителя.

Высокоэффективная жидкостная хроматография в настоящее время является основным методом количественного определения действующих и вспомогательных веществ, а также продуктов их взаимодействия и продуктов деградации компонентов лекарственного средства. Если при анализе готовых лекарственных средств с ВЭЖХ еще может конкурировать спектрофотометрия, то при аналитическом обеспечении технологических исследований и изучении стабильности лекарственных средств применение ВЭЖХ в большинстве случаев обязательно [2]. Общие статьи по ВЭЖХ имеются во всех ведущих фармакопях.